ACADEMIC (1-BOARD OF STUDIES) SECTION

Phone: (02462) 229542
Fax : (02462) 229574

Website: www.srtmun.ac.in E-mail: bos.srtmun@gmail.com

प्रस्तुत विद्यापीठाच्या ललीत व प्रयोगजीवी कला संकुलातील, आंतर विद्याशाखेतील पदवी व पद्व्युत्तर स्तरावरील नृत्य, नाट्य, आणि संगीत, प्रथम वर्षाचा तसेच (लोककला एक वर्षाचा डिप्लोमा) **CBCS Pattern** नुसारचे अभ्यासक्रम शैक्षणिक वर्ष २०२०—२१ पासून लागू करण्याबाबत.

प रि प त्र क

या परिपत्रकान्वये सर्व संबंधितांना कळविण्यात येते की, **दिनांक २४ जानेवारी २०२० रोजी संपन्न झालेल्या ४६व्या मा. विद्या परिषद बैठकीतील विषय क्र.१३/४६—२०२०** च्या ठरावानुसार **प्रस्तुत विद्यापीठातील ललीत व प्रयोगजीवी कला संकुलातील आंतर विद्याशाखेतील पदवी स्तरावरील प्रथम वर्षाचा व (एक वर्षाचा पद्व्युत्तर डिप्लोमा)** खालील विषयाचा **C.B.C.S. (Choice Based Credit System) Pattern** नुसारच अभ्यासक्रम शैक्षणिक वर्ष २०२०—२१ पासून लागू करण्यात येत आहे.

1. Bachelor of Performing Arts (I,year)
2. Diploma in Folk Arts (One Year Diploma) - (लोककला)

सदरील परिपत्रक व अभ्यासक्रम प्रस्तुत विद्यापीठाच्या **www.srtmun.ac.in** या संकेत—स्थळावर उपलब्ध आहेत. तरी सदरील बाब ही सर्व संबंधितांच्या निदर्शनास आणून द्यावी.

'ज्ञानतीर्थ' परिसर,
विष्णुपुरी, नांदेड — ४३१ ६०६.
जा.क्र.: शैक्षणिक—१/परिपत्रक/पद्वी/—सीबीसीएस अभ्यासक्रम/२०२०—२१/**१५४३**
दिनांक : २६.११.२०२०.

स्वाक्षरित/—
सहा-कुलसचिव
शैक्षणिक (१—अभ्यासमंडळ) विभाग

प्रत माहिती व पुढील कार्यवाहीस्तव :

१) मा. अधिष्ठाता, आंतर विद्याशाखा, प्रस्तुत विद्यापीठ.
२) मा. संचालक, परीक्षा व मूल्यमापन मंडळ यांचे कार्यालय, प्रस्तुत विद्यापीठ.
३) मा. संचालक, ललीत व प्रयोगजीवी कला संकुल प्रस्तुत विद्यापीठ.
४) साहाय्यक कुलसचिव, पदव्युत्तर विभाग, प्रस्तुत विद्यापीठ.
५) सिस्टम एक्सपर्ट, शैक्षणिक विभाग, प्रस्तुत विद्यापीठ.

Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded
School of Fine and Performing Arts
Bachelor of Performing Arts (BPA)
Syllabus: First Year : Semester 1st and 2nd (CBCS)

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ नांदेडच्या ललित व प्रयोगजीवी कला संकुल अंतर्गत शैक्षणिक वर्ष २०२०—२१ पासून Bachelor of Performing Arts (BPA)हा नृत्य, नाटय आणि संगीत हे विषय असलेला तीन वर्षाचा पदवी अभ्यासक्रम सुरू करण्याचा निर्णय विचाराधीन आहे.

प्रस्तुत पदवीचे महत्व असे कि, सादरीकरणाच्या नृत्य, नाटय आणि संगीत तीनही कलांचे शिक्षण सदर अभ्यासक्रमात समाविष्ठ असतील. त्याचबरोबर BPA प्रथम व व्दितीय वर्षात इंग्रजी व मराठी हे दोन भाषा विषय (BAच्या अभ्यासक्रमातील क्रमिक पुस्तकांनुसार) असणार आहेत. BPA तृतीय वर्षात विद्यार्थ्यांना ऐच्छिक विषय निवडता येईल. विद्यापीठ परिसरातील ग्रामीण व शहरी विद्यार्थ्यांना करियर तथा व्यावसायिकतेच्या दृष्टीने हा अभ्यासक्रम महत्वपुर्ण ठरणार आहे.

पात्रता :— १२ वी परीक्षा उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थी सदर अभ्यासक्रमासाठी प्रवेश घेण्यासाठी पात्र असतील.

उद्दिष्टे :—

१. कलेची आवड असणाऱ्या विद्यार्थयांना बारावीनंतर संबंधित अभ्यासक्रमास प्रवेश घेता येईल.

२. सदर अभ्यासक्रम हा रंगभूमीविषयक इतिहास समजून घेण्यास उपयुक्त ठरेल.

३. अभिनय, दिग्दर्शन व रंगतंत्रांची ओळख होईल.

४. विविध माध्यमांमध्ये (उदा. दूरचित्रवाणी, आकाशवाणी, चित्रपट) अभिनय कसा करावा याचे ज्ञान प्राप्त होईल. ज्याचा प्रत्यक्ष उपयोग रोजगार निर्मितीसाठी होऊ शकेल.

५. समकालीन हौशी व व्यावसायिक रंगभूमी प्रशिक्षित रंगकर्मी उपलब्ध होतील.

BPA – भाग I SEM -I

Paper I

BPAMUS 001

Unit : 1) व्याख्या संकल्पना

१. संगीत २. नाथ ३. स्वर ४. श्रुती ५. आरोह–अवरोह–पकड ६. राग ७. अलंकार ८. वर्जस्वर ९. वादी–संवादी स्वर १०. अनुवादिस्वर ११. विवादी स्वर १२. सप्तक १३. न्यास–विन्यास १४.ताल १५. थाट १६. चल–अचल स्वर १७. लय १८.जाती (ओडव–ताडव–संम्पूर्ण)१९. तान २०. आलाप

Unit : 2) संगीतामधील ध्वनी, नाद, आहतनाद, अनाहत नाद, ध्वनीची उत्पत्ती, नादाची वैशिष्ट्ये

Unit :3)खालील गीत प्रकारांची विस्तृत माहिती

१. बडाख्याल २. छोटाख्याल ३. सरगम गीत ४. लक्षणगीत ५. तराना ६. धृपद ७. धमार

Unit :4)ललित कलांमध्ये संगीताचे स्थान महत्त्व विशद करा

Unit :5)खालील तालांची शास्त्रीय माहिती देऊन मुळ लयीत लिपिबद्ध करणे

१. त्रिताल २. एकताल ३. दादरा ४. केरवा

BPA – भाग I SEM -2

Paper II

BPAMUS 002

Unit : 1) अभ्यासक्रमातील प्रत्येक रागात छोटा खयाल सरगम गीत गाणे आनिवार्य आहे. १. यमन २. अल्हैया लिलवल ३. भैरव ४. काकी,

Unit : 2)

अ. शुद्ध स्वरांचे १० अलंकार गाता येणे आवश्यक

ब. अभ्यासक्रमातील कोणत्याही दोन रागात प्रत्येकी ५—५ अलंकार गाता येणे आवश्यक आहे

Unit :3)अभ्यासक्रमातील रागांची शास्त्रीय माहिती देऊन राग ओळखण्याची क्षमता असणे

Unit :4)अभ्यासक्रमातील दिलेल्या तालांची शास्त्रीय माहितीसह ताल हातावर देण्याची क्षमता (मूळ लयीत) १. त्रिताल २. एकताल ३. दादरा ४. केरवा

Unit :5)लोक गीत व देशभक्ती गीत या गीत प्रकारातील एक एक रचना सादर करणे

BPA – भाग I SEM -2

Paper III

BPAMUS 003

Unit : 1) भारतीय शास्त्रीय संगीताचा इतिहास

Unit : 2) अभ्यासक्रमातील रागांची शास्त्रीय माहिती विशद करा

१. यमन २. अल्हैया लिलवल ३. भैरव ४. काकी, खमाज

Unit :3)

अ. अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागातील छोटाख्याल पं.भातखंडे पद्धतीत स्वरालिपीबघ्द करणे

ब. पं.विष्णू नारायण भातखंडे किंवा पं.विष्णू दिगंबर पलुस्कर यांच्या स्वरलिपिचा संपूर्ण परिचय

Unit :4)

अ. महाराष्ट्रातील सुगम गीत प्रकारांची माहिती विशद करा

भजन, अभंग, आरती, खंजिरी भजन, लावणी, पोवाडा, भक्तीगीत, भावगीत, गजल, इत्यादी

ब. शास्त्रीय संगीतातील उपशास्त्रीय गीत प्रकार होरी, झुला, टप्पा, ठुमरी, कजरी, चैती

Unit :5)नाट्य व नृत्याची माहिती देऊन व नृत्यात तालाचे महत्त्व विशद करा

BPA Theatre I Sem

Foundation Course:

Course 1: रंगभूमीचा इतिहास आणि नाट्यसाहित्य **(Th)**

Course 2: अभिनय **(Th)**

Course 3: दिग्दर्शन व रंगतंत्र **(Th)**

Core Course:

Course 4: नाटक:घटक व तत्त्वांचा परिचय **(Th)**

Course 5: अभिनय कला व नट **(Pr)**

Course 6: नाट्यप्रकार, अभिनय, दिग्दर्शन व रंगतंत्र **(Th)**

Course 7: अभिनय प्रकार आवाज निर्मिती व नाट्यनिर्मिती संबंधित तांत्रिक घटक **(Pr)**

Elective Course:

Course 8: मराठी रंगभूमी किंवा लोकरंगभूमी **(Th)**

Foundation Course:

Course 1: रंगभूमीचा इतिहास आणि नाट्यसाहित्य **(Th)**

१. रंगभूमीचा उगम, उदय व विकास

२. नाटक रंगभूमी या संकल्पनांची ओळख

३. नाट्य व इतर कलांचा सहसंबंध

४. संस्कृत नाट्य लेखकांच्या संहिताचा अभ्यास (भास, कालिदास)

५. मराठी नाट्य लेखकांच्या संहिताचा अभ्यास (विजय तेंडुलकर, प्रशांत दळवी)

Course 2: अभिनय **(Th)**

१. अभिनय म्हणजे काय—संकल्पना व स्वरुप

२. नटाची आयुधं व अभिनयासाठी नटाला आवश्यक गुण

३. अभिनय तंत्र व कला

४. भरतमुनि प्रणित अभिनयाचे चार प्रकार

५. विविध माध्यमातील अभिनय (आकाशवाणी, दूरचित्रवाणी, चित्रपट व नाटक)

Course 3: दिग्दर्शन व रंगतंत्र **(Th)**

१. दिग्दर्शन म्हणजे काय? मूलभूत तत्वे व घटक

२. रंग तंत्र म्हणजे का? घटक व तंत्रे

३. नाट्य निर्मितीप्रक्रिया

४. नाट्यसंहिता व नाट्यप्रयोग विश्लेषण पद्धत

५. दिग्दर्शकाचे प्रकार व पद्धती

Core Course:

Course 4: नाटक:घटक व तत्त्वांचा परिचय **(Th)**

१. नाटक म्हणजे काय? नाटकाची ओळख, स्वरूप व संकल्पना

२. भरतमुनींचे नाट्यशास्त्राची ओळख

३. अभिनय—अर्थ, संकल्पना, कार्य, पद्धत

४. दिग्दर्शन—अर्थ, संकल्पना, कार्य, पद्धत

५. रंगतंत्र— नेपथ्य, संगीत प्रकाश, रंगभूषा, वेशभूषा

Course 5: अभिनय कला व नट **(Pr)**

१. नटासाठी आवश्यक प्राथमिक व व्यायाम प्रकार व योगासने

२. नाट्यखेळ

३. नटासाठी आवश्यक असणारे गुण

४. भरतमुनी प्रणित अभिनयाचे चार प्रकार

५. मुकाभिनय व उत्स्फूर्त अभिनय अर्थ—संकल्पना महत्त्व व वैशिष्ट्ये

Course 6: नाट्यप्रकार, अभिनय, दिग्दर्शन व रंगतंत्र **(Th)**

१. नाटकांच्या विविध प्रकारांचा अभ्यास

२. अभिजात संस्कृत नाटकाचीओळख

३. अभिनय तंत्र व कला

४. दिग्दर्शनाचे घटक व मुलतत्वाची ओळख

५. नेपथ्य, संगीत, प्रकाशयोजना, रंगभूषा, वेशभूषा आयोजनाचे घटक व तत्वे

Course 7: अभिनय प्रकार आवाज निर्मिती व नाट्यनिर्मिती संबंधित तांत्रिक घटक **(Pr)**

१. मुकाभिनय व उत्स्फूर्त अभिनयाचे सादरीकरण

२. प्रकाशयोजना, पार्श्वसंगीत व रंगभूषा तथा वेशभूषेचा प्रत्यक्ष अवलंब (प्रयोग सापेक्ष)

३. संहिता लेखन—कार्य व पद्धत

४. कथाकथन, काव्यवाचन,श्लोक पठण (साभिनय)

५. आवाज निर्मितीप्रक्रिया, ओळख व कार्य

Elective Course:

Course 8: मराठी रंगभूमी **(Th)**

१. मराठी रंगभूमीचा उगम व विकास

२. मराठवाड्याच्या रंगभूमीचा अभ्यास

३. मराठी हौशीव व्यवसायिक, साधीत्मक रंगभूमीचा अभ्यास

४. मराठी रंगभूमीवरील स्त्री कलावंतांचे योगदान

५. मराठी रंगभूमीवरील विविध प्रभाह दलित, ग्रामीण, स्त्रीवादी व पटनाट्य

किंवा

Course 8: लोकरंगभूमी

१. लोकरंगभूमी: परिचय उगम व विकास

२. विधी व लोककला

३. लोकनाट्याची ओळख

४. लोककला व लोकसाहित्य

५. जांभूळ अख्यान या लोकनाट्याचा वांडमयीन व प्रयोग मूल्यात्मक अभ्यास

BPA Theatre II Sem

Foundation Course:

Course 1: अभिजात रंगभूमी **(Th)**

Course 2: भारतीय रंगभूमी **(Th)**

Course 3:पोर्वात्यिव पाश्चिमात्य रंगभूमी **(Th)**

Core Course:

Course 4:नाट्य व इतर कला **(Th)**

Course 5:नेपथ्यरचना **(Pr)**

Course 6:दिग्दर्शन अभिनय **(Th)**

Course 7:एकांकिका सादरीकरण **(Pr)**

Elective Course:

Course 8: मराठी रंगभूमी किंवा लोकरंगभूमी **(Th)**

Foundation Course:

Course 1: अभिजात रंगभूमी **(Th)**

१. अभिजात रंगभूमी म्हणजे काय?

२. अभिजत रंगभूमीची वैशिष्ट्ये

३. अभिजात रंगभूमीची सद्यस्थिती

४. अभिजात रंगभूमी समोरील आव्हाने

५. अभिजात रंगभूमीच्या आवश्यकता

Course 2: भारतीय रंगभूमी **(Th)**

१. भारतीय रंगभूमी म्हणजे काय?

२. भारतीय रंगभूमीची वैशिष्ट्ये

३. भारतीय रंगभूमीची सद्यस्थिती

४. भारतीय रंगभूमी समोरील आव्हाने

५. समकालीन मराठी रंगभूमी

Course 3:पोर्वात्यव पाश्चिमात्य रंगभूमी **(Th)**

१. पोर्वात्यरंगभूमीची ओळख

२. पाश्चिमात्य रंगभूमीची ओळख

३. पोर्वात्यिव पाश्चिमात्य रंगभूमीची वैशिष्टये

४. पोर्वात्य, पाश्चिमात्य आणि भारतीय रंगभूमी

५. पोर्वात्यिव पाश्चिमात्यरंगभूमीची सद्यस्थिती

Core Course:

Course 4:नाट्य व इतर कला **(Th)**

१. नाट्यव नृत्य

२. नाट्यव संगीत

३. नाट्यव साहित्य

४. नाट्यव चित्र

५. नाट्यव शिल्प

Course 5:नेपथ्यरचना **(Pr)**

१. नेपथ्यरचना म्हणजे काय?

२. नेपथ्यरचनाचे वैशिष्ट्ये

३. नेपथ्यरचनचे घटक व तत्वे

४. नेपथ्य प्रतिरूप निर्मिती (Scale Mode)

५. प्रत्यक्ष एकांकिका सादरीकरणात नेपथ्यरचना करणे

Course 6:दिग्दर्शन अभिनय **(Th)**

१. दिग्दर्शनाच्या पद्धती

२. दिग्दर्शकांचे प्रकार व त्यांची वैशिष्ट्ये

३. अभिनयाचे प्रकार

४. दिग्दर्शक व अभिनेत्याचे सहसंबंध

५. विविध माध्यमातील अभिनय व दिग्दर्शन पद्धती

Course 7:एकांकिका सादरीकरण **(Pr)**

१. संहिता निवड

२. पात्र निवड

३. तालमी

४. तांत्रिक तालीम

५. सादरीकरण

Elective Course:

Course 8: मराठी रंगभूमी किंवा लोकरंगभूमी **(Th)**

१. मराठी रंगभूमीची सद्यस्थिती

२. मराठी रंगभूमीवरील प्रमुख दिग्दर्शक

३. मराठी रंगभूमीवरील प्रमुख अभिनेते

४. मराठी रंगभूमीवरील प्रमुख अभिनेत्री

५. दलित रंगभूमीची सद्यस्थिती व आव्हाने

किंवा

Course 8: लोकरंगभूमी

१. लोकरंगभूमी: स्वरूप व संकल्पना

२. लोकरंगभूमीशी वैशिष्ट्ये

३. लोकरंगभूमीवरील अभिनय पद्धती

४. लोकरंगभूमी व नागर रंगभूमीचा सहसंबंध

५. लोकनाट्य सादरीकरण

BPA Theatre

Sem I & II

Foundation Course:					
(Th)	**Course I:**	**40**	**: 10**	**=**	**50**
(Th)	**Course II:**	**40**	**: 10**	**=**	**50**
(Th)	**Course III:**	**40**	**: 10**	**=**	**50**
Core Course:					
(Th)	**Course IV:**	**40**	**: 10**	**=**	**50**
(Pr)	**Course V:**	**40**	**: 10**	**=**	**50**
(Th)	**Course VI:**	**40**	**: 10**	**=**	**50**
(Pr)	**Course VII:**	**40**	**: 10**	**=**	**50**
Elective Course:					
(Th)	**Course VIII:**	**40**	**: 10**	**=**	**50**

भरतनाटयम् नृत्य

BPADAN001

Foundation Course:

Course 1: भरतनाटयम् नृत्याची ओळख भाग ०१ **(Th)**

Course 2: भरतनाटयम् नृत्याची ओळख भाग ०२ **(Th)**

Course 3:भरतनाटय तंत्र **(Th)**

Core Course:

Course 4:भरतनाटयम् नृत्य व इतर शास्त्रीय नृत्य प्रकार **(Th)**

Course 5:भरतनाटयम् प्रात्यक्षिक भाग ०१ **(Pr)**

Course 6:भरतनाटयम् विषयक विवेचनात्मक अभ्यास **(Th)**

Course 7:भरतनाटयम् प्रात्यक्षिक भाग ०२ **(Pr)**

Elective Course:

Course 8: भारतीय शास्त्रीय नृत्यशैली किंवा भारतीय लोकनृत्यांचा अभ्यास **(Th)**

Foundation Course:

भरतनाटयम् नृत्याची ओळख भाग ०१ BPADAN001 (Th)

१. भरतनाट्यम् नृत्याचा इतिहास

अ. देवदासी प्रथा

ब. पुनरुत्थान

२. अभिनयाचे चार प्रकार

अ. आंगिकब. वाचिक

क. आहार्य ड. सात्विक

३. भरतनाट्यम् नृत्यातील गुंरूचे योगदान

४. भारतीय संस्कृती आणि शास्त्रीय नृत्य

५. भारतीय शास्त्रीय नृत्याची तोंडओळख (आठ नाट्यप्रकार प्रदेश तंत्र)

भरतनाटयम् प्रात्यक्षिक भाग ०१ BPADAN 002

१. व्यायामप्रकार, योगासने

२. अडवु—७— तीन लयींमध्ये

३. संयुक्त—असंयुक्त—हसमुद्रा—नावे

४. सात ताल पाच जातींची नावे

५. शीर, दृष्टी, ग्रीवा भेद

भरतनाटयम् नृत्याची ओळख भाग ०२ **BPADAN003**

१. अभिनय दर्पणम् प्राथमिक माहिती

२. नृत्य व इतर कला परस्पर संबंध

३. भरतनाट्यम नृत्य—मार्गाची माहिती

४. नृत्य, नाट्य संकल्पना

५. नृत्याची आजची समाजातील स्थिती

भरतनाट्यम प्रत्यक्ष भाग—२ **BPADAN004**

१. व्यायाम प्रकार **(Advanced)**

२. अडवु७— (उर्वरित) तीन लयींमध्ये

३. असंयुक्त हस्त—संयुक्त हस्त५/५ विनियोग

४. साततालं—पाचजाती हातावर म्हणणे

५. त्रिकाल जाती आदी ताल

Core Course:

भरतनाटयम् नृत्य व इतर शास्त्रीय नृत्य प्रकार **BPADAN005**

१. भरतनाट्यम् नृत्य तंत्राची माहिती

२. संदर्भग्रंथ अभिनयदर्पणम्— समग्र माहिती

३. कर्नाटक संगीत—३५ तालांची माहिती

४. नृत्य व शिल्पशास्त्र माहिती

५. भरतनाट्म्म व इतर शास्त्रीय नृत्यशैली साम्य व भेद

भरतनाट्यम् प्रात्यक्षिक भाग ०१ **BPADAN006**

१. संयुक्त—असंयुक्त हस्त—उर्वरित ५/५ विनियोग

२. पुष्पांजली

३. अलारिपु(चतुर्थश्रेणी जाती)

४. शिकलेल्या नृत्यप्रकारांचे हातावर ताल सादरीकरण

५. कौतुवम्(शिव/गणेश)

भरतनाटयम् विषयक विवेचनात्मक अभ्यास **BPADAN007**

१. भरतनाट्यम् पुनरुत्थानासाठी कार्यरत व्यक्तींचे योगदान

२. भरतमुनी प्रणित नाट्यशास्त्राची प्राथमिक माहिती

३. अभिनयाचे चार प्रकार—समग्र माहिती—प्रामुख्याने भरतनाट्यम् इतर नृत्यशैली

४. भरतनाट्यम् नृत्यशैली आणि देवी—देवतांचे पौराणिक संदर्भ

५. नाट्यवेदाचा उगम

भरतनाटयम् प्रात्यक्षिक भाग ०२ **BPADAN008**

१. जातीस्वरम् (रुपक ताल)

२. उर्वरित संयुक्त—असंयुक्तहस्त विनियोग

३. सर्व पादभेद—स्थानक भेद—मण्डल भेद—चारी भेद—भ्रमरी, गतीभेद

४. चतुत्र अलारिपू तट्टकळीवर म्हणणे

५. शिकलेले प्रकार हातावर म्हणणे

Elective Course:

भारतीय शास्त्रीय नृत्यशैली किंवा भारतीय लोकनृत्यांचा अभ्यास **BPADAN009**

अ. आठ भारतीय नृत्यशैली—इतिहास, तंत्र, हस्त, नृत्यप्रकार, संगीत

ब. लोकनृत्य—उत्तर भारतीय—पश्चिम प्रांत—पूर्व प्रांत व दक्षिण भारतीय लोकनृत्यांची नावे—तंत्र—संगीत

अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे व पूर्तता

१. भरतनाट्यम नृत्यप्रकाराची पूर्ण माहिती मिळेल

२. ती आत्मसात करून पुढील पिढीला शिकवता येईल.

३. उत्तम नृत्यकलाकार तयार होतील.

४. उत्तम नृत्यगुरु तयार होतील.

५. शास्त्रीय नृत्यशैली वर प्रभुत्व मिळवून आपल्या भारतीय संस्कृतीचे जगात प्रतिनिधित्व करतील.

६. सहृदय भारतीय कलाकार, गुरु व कलाआस्वादक तयार होतील.

७. व्यावसायिक दृष्ट्या स्वत:च्या पायावर उभे राहतील.